

Andrzej Żebrowski*, Izabela Szkurlat**

WOJNA INFORMACYJNA W GLOBALNEJ PRZESTRZENI BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZYNARODOWEGO W XXI WIEKU (WYBRANE ASPEKTY)

Streszczenie

W artykule wskazano na prowadzoną aktualnie wojnę informacyjną w aspekcie międzynarodowym. Scharakteryzowano, jak zmieniła się globalna przestrzeń informacyjna po wybuchu konfliktu zbrojnego Rosja – Ukraina. Dodatkowo zaprezentowano, w jaki sposób propaganda, manipulacja i dezinformacja wpływają na relacje międzynarodowe.

Słowa kluczowe: wojna informacyjna, wojna psychologiczna, asymetria środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego, bezpieczeństwo, zagrożenia

Wstęp

Obecna przestrzeń bezpieczeństwa międzynarodowego zdominowana jest przez konflikty pozamilitarne o zróżnicowanych podłożach, a także punktowe konflikty zbrojne (międzypaństwowe i wewnętrzne). Ich cele polityczne były (i są) wypracowywane w jakościowo nowym wymiarze geopolitycznym spowodowanym rozpadem dwubiegunowego podziału świata. To początek złożonego procesu budowania globalnej przestrzeni bezpieczeństwa, który ugruntowuje istniejącą asymetryczność tego środowiska. Początki tych przemian były niezmiernie trudne, a skutki trudne do przewidzenia. Towarzysząca temu procesowi euforia została jednak wyciszona wraz z rozwojem wzajemnych relacji między państwami, ponieważ położenie geopolityczne i geostrategiczne uległo zmianie i nadal ewoluuje pod wpływem podejmowanych decyzji politycznych przez ówczesne mocarstwo (Stany Zjednoczone), a także pań-

* Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego APEIRON w Krakowie, e-mail: andrzejzebrowski@onet.pl, ORCID: 0000-0002-2779-9444.

** Uniwersytet Pomorski w Słupsku, e-mail: izabela.szkurlat@ups.l.edu.pl, ORCID: 0000-0001-6320-8421.

stwa pretendujące do tej roli w skali globalnej i/lub regionalnej (Chiny, Rosja, Turcja, Izrael). 33 lata przemian systemowych to nieustanna konfrontacja (obszar niemilitarny i militarny) na różnych płaszczyznach, w których polityka ukierunkowuje podejmowane decyzje i nadal ma kluczowy wpływ na procesy zachodzące w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego.

Nastąpił bowiem geopolityczny przewrót, który trwa nadal, jest nieprzewidywalny i rzutuje na poziom bezpieczeństwa poszczególnych państw. Pogłębia istniejącą asymetryczność w stosunkach międzynarodowych, co zakłóca możliwość wypracowania *consensusu* w sferze ogólnoświatowego bezpieczeństwa. Ma wpływ na jakościowo nowy podział świata, w którym ideologie nadal się ścierają i przekładają na kierunki polityki zagranicznej uczestników stosunków międzynarodowych. Tym procesom towarzyszą zróżnicowane konflikty, które w interesie silnych państw są wspierane i wykorzystywane dla ich strategicznych celów.

Takim przykładem może być stopniowe rozszerzanie Sojuszu Północnoatlantyckiego, który po rozpadzie dwubiegunowego podziału świata stał się narzędziem politycznym USA. Oznaczało to wykraczanie Sojuszu Północnoatlantyckiego poza obszar swojej traktatowej właściwości (np. wojna w Iraku, Afganistanie, wsparcie w sprzęt i uzbrojenie Ukrainy). Warto mieć także na uwadze to, że przyjęcie państw o zróżnicowanych poziomach w rozwoju, zróżnicowanych potencjałach: demograficznym, ekonomiczno-wojskowym i naukowym, a przede wszystkim dążących do realizacji własnych interesów politycznych narusza zasadę solidarności, co utrudnia wykonywanie kluczowych zadań w sferze bezpieczeństwa. Istotne jest to, że NATO zdominowane przez Stany Zjednoczone kształtuje środowisko bezpieczeństwa globalnego, w którym państwa członkowskie, podporządkowane (czy też zależne) od woli tego państwa, wspierają jego politykę zagraniczną praktycznie na każdym kierunku geograficznym. Oznacza to m.in. uczestnictwo w procesie budowania nowej geopolityki pod kierownictwem USA.

Główny problem badawczy został sformułowany następująco: Jak wojna informacyjna wpływa na postrzeganie bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku? Jest to aktualny problem ze względu na zmieniające się środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego. W celu odpowiedzi na postawiony problem badawczy uwzględniono następujące pytania szczegółowe: 1) Jak globalny konflikt informacyjny wpływa na postrzeganie rzeczywistości przez uczestników relacji międzynarodowych? 2) Jaki wpływ ma wojna psychologiczna na działania moralno-polityczne społeczeństwa? 3) Jakie wyróżniamy współcześnie koncepcje

prowadzenia wojny informacyjnej? W celu odpowiedzi na postawione pytania dokonano analizy dokumentów, obserwacji i opisu, co pozwoliło na odniesienie się do prezentowanej problematyki na podstawie poglądów różnych autorów.

Charakterystyka środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego

Obok supermocarstwa, jakim są Stany Zjednoczone, znajdują się inni uczestnicy stosunków międzynarodowych, których jednak nie należy lekceważyć, jak również towarzyszących im działań ukierunkowanych na własne cele strategiczne. Przemawia za tym wieloaspektowy i wielopłaszczyznowy spłot uwarunkowań występujących w otoczeniu zewnętrznym i wewnętrznym państw, m.in. takich, jak:

- 1) postępująca anarchizacja życia społeczno-politycznego w wielu państwach, w tym dysponujących bronią jądrową,
- 2) niestabilna sytuacja w państwach byłego Związku Radzieckiego i trudny do przewidzenia jej rozwój,
- 3) dążenia wielkomocarstwowe Rosji, Chin oraz innych państw dysponujących bronią jądrową,
- 4) aspiracje mocarstwowe Niemiec, Japonii, Turcji,
- 5) negowanie ustaleń traktatowych oraz eksponowanie zaszłości historycznych.

Uwarunkowania te i różne postrzeganie interesu narodowego są źródłem wewnętrznych problemów NATO, a także innych państw, co powoduje wiele sytuacji konfliktogennych. Proces rozszerzania sojuszu narusza dotychczasową spójność i ma wpływ na wewnętrzne podziały, sympatie i antypatie. Realizacja indywidualnej polityki militarnej z pominięciem państw członkowskich NATO (w tym wspólnych programów naukowo-badawczych o charakterze militarnym) jest widoczna w procesie budowania potencjału militarnego m.in. przez Polskę, która dokonuje zakupu uzbrojenia w Korei Południowej za kwotę ponad 14 mld dolarów. Umowy dotyczą czołgów K2, samolotów bojowych FA-50, armatohaubic K9 o kalibrze 155 mm¹, co wzbudza zdziwienie wśród pozostałych państw członkowskich Sojuszu. Takie zróżnicowanie sprzętu jest sprzeczne z ideą jego unifikacji w ramach NATO, ponieważ przekłada się na zdolność bojową tej organizacji. Jest to kwestia budząca wiele kontrowersji i nieporozumień nie tylko wśród polskich elit politycznych, ale i w państwach

¹ K. Kruczkowski, *Polskie wojsko robi duże zakupy w Korei. Kupuje sprzęt za 14 mld dolarów*, Moto.pl, <https://moto.pl> (26.09.2022).

członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego. Jest to bardzo ważny sygnał dla innych państw, w tym rzeczywistego i potencjalnego przeciwnika. Drogi zaopatrzenia ułatwiają nie tylko kontrolę, ale i możliwości ich zniszczenia przed osiągnięciem celu. Taki element musi być uwzględniany w procesie budowania potencjału militarnego przez każde państwo.

Globalna przestrzeń bezpieczeństwa po wybuchu konfliktu zbrojnego Rosja – Ukraina (24 lutego 2022 roku) zmieniła się. Państwa stanęły w obliczu szerokiego spektrum zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Podejmowane decyzje polityczne przez dominujących uczestników stosunków międzynarodowych skutkują wprowadzaniem sankcji na Rosję, przede wszystkim o charakterze ekonomiczno-gospodarczym, które przekładają się na zagrożenia ekonomiczno-gospodarcze nie tylko dla bezpośrednich uczestników tego konfliktu, ale państw zależnych od dostaw surowców naturalnych z terytorium tych państw.

Należy mieć na uwadze to, że Rosja jest zaliczana do państw posiadających największe zasoby ropy naftowej (Wenezuela, Arabia Saudyjska, Iran, Irak, Kuwejt, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Libia, Nigeria, Chiny, Brazylia, Algieria). Z kolei największe zasoby gazu ziemnego znajdują się na terytorium: Rosji, Iranu, Kataru, Arabii Saudyjskiej, Zjednoczonych Emiratów Arabskich, USA, Algierii, Wenezueli, Nigerii, Iraku. Rosja jest potęgą w posiadaniu surowców energetycznych, a ich kurczenie się w skali globalnej stanowi źródło wielu konfliktów (w tym o charakterze militarnym). Zależność gospodarek światowych od tych surowców zakłóca ich funkcjonowanie i stanowi źródło międzynarodowych konfliktów politycznych.

Wprowadzane przez Zachód sankcje ekonomiczne zaostrzają relacje między państwami, które były powiązane z importem surowców energetycznych z Rosji. Ich brak uderza bezpośrednio w ich gospodarki, wprowadza nerwowość w decyzjach politycznych czy też zmienia postrzeganie trwającego konfliktu. Sytuacja w wymiarze globalnym staje się bardzo skomplikowana, a widoczny brak woli ukierunkowanej na zakończenie konfliktu Rosja – Ukraina stanowi poważne wyzwanie przed obecnymi elitami politycznymi w wymiarze ogólnosiwiatowym. Walka polityczna prowadzona na płaszczyźnie dyplomatycznej, gdzie decyzje najczęściej sprowadzają się do wzajemnych wydaleń dyplomatów, zaostrzają tylko konflikt między państwami (najczęściej trzecimi). Warto jednak mieć na uwadze to, że sytuacja wymusi na stronach konfliktu, przy zaangażowaniu strony trzeciej, podjęcie rozmów pokojowych. Mimo istniejących sprzeczności należy je prowadzić zarówno na drodze niejawnej (np. z udziałem służb wywiadowczych), jak również następnie na płaszczyźnie dyplomatycznej.

Obecne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego zdominowane jest przez wojnę informacyjną, która jest wszechobecna, o czym nie można zapominać. Jest prowadzona oficjalnie, brutalna, bezwzględna i atakuje umysły społeczności międzynarodowej. Współuczestniczy w kształtowaniu geopolitycznej przestrzeni w skali globalnej. Jej zakres i dynamika to pasmo szumów i luk informacyjnych, które utrudniają, a nawet uniemożliwiają swobodne poruszanie się m.in. w osobowej i technicznej przestrzeni informacyjnej.

Aktualny rozwój wydarzeń prowadzi do wielkiej niewiadomej, niestabilności międzynarodowej, która jest miejscem wielu niepokojących decyzji polityczno-ekonomicznych i wojskowych, a tym samym źródłem kolejnych zagrożeń. W atmosferze powszechnego zagrożenia podejmuje się decyzje i działania ukierunkowane na podsycanie i wykorzystywanie niespokojnej sytuacji międzynarodowej do zaspokajania własnych celów strategicznych przez wybranych uczestników stosunków międzynarodowych. Sprawia to, że środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego jest coraz bardziej zróżnicowane i nieprzewidywalne. Ich źródeł należy upatrywać nie tylko w globalizacji, ale decyzjach politycznych, które konsekwentnie zakłócają obecną przestrzeń bezpieczeństwa międzynarodowego.

Współczesna wojna informacyjna i psychologiczna

Przemianom cywilizacyjnym zawsze towarzyszyły (i nadal są obecne) procesy związane z pozyskiwaniem informacji o otoczeniu (przede wszystkim o przeciwniku), a także ochrona własnych tajemnic. Przywódcy państwa, realizując swoje ekspansjonistyczne cele nie zawsze związane z działaniami militarnymi, dążyli do zdobywania informacji o charakterze politycznym, ekonomiczno-gospodarczym (przejęcie kontroli nad zasobami naturalnymi, rynkami zbytu), naukowo-technicznym, technologicznym, wojskowym i innych związanych z ich polityką zagraniczną. Działania tego charakteru są także ukierunkowane na otoczenie wewnętrzne państwa obejmujące kontrolę własnego społeczeństwa (m.in. zwalczanie opozycji, przestępczości zorganizowanej o charakterze transnarodowym, terroryzmu międzynarodowego, a także wszelkich form niezadowolenia społecznego). Warto mieć na uwadze to, że polityka zewnętrzna i wewnętrzna państwa (państw), organizacji międzynarodowych wspierana jest przez ofensywne operacje informacyjne prowadzone przez podmioty państwowe i niepaństwowe w ramach trwającej wojny informacyjnej, która dominuje w aktualnej przestrzeni bezpieczeństwa międzynarodowego. Wojna informacyjna z założenia jest agresywna, podstępna, wyrafinowana, ukierunkowana na dezinformację,

manipulację i przejęcie kontroli nad ludzkimi umysłami. W skrajnych przypadkach może nawet skutkować fizyczną destrukcją.

Wojna informacyjna zawsze towarzyszy człowiekowi, chociaż nie zawsze tak była nazywana. Jednak zdobywanie cudzych tajemnic i ochrona własnych traktowane jest jako niezwykle ważne i interesujące zajęcie. Cel strategiczny to zabezpieczanie potrzeb informacyjnych uprawnionych użytkowników. „Historia udowodniła, że wiedza o zamierzeniach i rozkazach przeciwnika podejmowanych na najwyższym szczeblu była czynnikiem decydującym dla przebiegu bitwy, operacji militarnych, a często dla całej kampanii wojennej”².

Globalny konflikt informacyjny to nie tylko atak informacyjny ukierunkowany na zasoby informacyjne przeciwnika, ale zakłócanie jego percepcji. Okazuje się, że klasyczne rozróżnienie między wojną a pokojem zostało zatarte przez wojnę psychologiczną (wojnę informacyjną), uwolnioną od barier czasu, miejsca i konwencji, niemilitarną siłę – i z tego tytułu nieuchwytną, zdolną do przybierania wszelkich postaci i metaformoz³. Tym samym „najważniejsze bitwy nie toczą się między żołnierzami na polach bitewnych. Batalia toczy się między mózgami politycznymi”⁴.

Obecna propaganda, manipulacja i dezinformacja uprawiana przez państwa jest coraz bardziej agresywna, a informacja staje się ich narzędziem. W konfliktach państwa zapominają, że jako element *soft power* informacja może tworzyć atrakcyjny obraz państwa bez stosowania przemocy⁵.

Aktywność informacyjna uczestników stosunków międzynarodowych ma zdecydowanie ofensywny i agresywny charakter, co rzutuje przede wszystkim na obiekty ataku, których odbiór wraz z komentarzem jest zróżnicowany. Niewątpliwie, trafia on na podatny grunt, ale z uwagi na zróżnicowane postrzeganie i ocenę otaczającej rzeczywistości nie pozwala stronie ofensywnej na osiągnięcie założonego celu (celów). Są to przedsięwzięcia długofalowe, ale ich skutki mają różne następstwa, co przekłada się na podejmowane decyzje i kierunki prowadzenia operacji informacyjnych.

W globalnym konflikcie informacyjnym stykamy się z pojęciami: operacje psychologiczne, działania psychologiczne, wojna psychologiczna, wojna psychospołeczna. Ich wspólnym elementem jest aktyw-

² Z.C. Michalski, *Dostosowanie regulacji prawno-organizacyjnych w ochronie tajemnicy państwowej i wojskowej do standardów NATO*, „Zeszyt Problemy Towarzystwo Wiedzy Obronnej”, 1999, nr 3, s. 5.

³ V. Volkoff, *Psychotechnika, dezinformacja – oręż wojny*, Komorów 1999, s. 94.

⁴ *Ibidem*, s. 78.

⁵ J.S. Nye, *Soft Power, The Means to Success in World Politics*, New York 2004, s. 56; B. Grenda, *Środowisko bezpieczeństwa europejskiego w świetle zagrożeń militarnych ze strony Rosji*, Toruń 2019, s. 376–377.

ność informacyjna uczestników kooperacji negatywnej ukierunkowana na społeczeństwo własne, przeciwnika i podmioty nieangażowane. Należy mieć świadomość tego, że w trwającej wojnie informacyjnej nie ma to większego znaczenia, ponieważ cel zawsze będzie ten sam – manipulacja percepcją obiektu (obiektów) zainteresowania operacyjnego i realizacja założonego celu (celów)⁶, a jest nim zawsze człowiek. Tym samym można przyjąć, że procesy (zjawiska) zachodzące w zglobalizowanej przestrzeni bezpieczeństwa międzynarodowego wskazują, iż jesteśmy świadkami wojny psychologicznej, która zdominowała środowisko człowieka, w ramach której działania psychologiczne są ściśle ukierunkowane na obiekt ataku z jego widocznym skutkiem. Oznacza to, że wojna informacyjna i prowadzone operacje informacyjne⁷ wpisują się w wojnę psychologiczną. Pełnią one rolę wspierającą w stanie pokoju, kryzysu i konfliktu zbrojnego. Jest to szczególnie widoczne w trwającym konflikcie zbrojnym Rosja – Ukraina, gdzie każda ze stron nie kryje swoich doraźnych, a nawet strategicznych celów. Wydawałoby się, że cel dotarcia do ludzkich umysłów jest prozaiczny, ale w historii walka o dotarcie do ludzkich umysłów, możliwość zakłócania to wyjątkowy kierunek działania podmiotów prowadzących operacje informacyjne. Poprzez propagowanie określonych treści, z wykorzystaniem zróżnicowanych instrumentów w osobowej i technicznej przestrzeni informacyjnej wyspecjalizowane agendy rządowe wspierają politykę zagraniczną i wewnętrzną państwa (państw). Oznacza to, że obecne działania psychologiczne są prowadzone przez wszystkie podmioty sektora państwowego (np. dyplomacja tradycyjna, dyplomacja gospodarcza, służby specjalne, policyjne) i prywatnego (ich wyspecjalizowane agendy), a także organizacje terrorystyczne i zorganizowane grupy przestępcze o charakterze międzynarodowym. Należy przede wszystkim wyróżnić: siły zbrojne, służby specjalne, media elektroniczne i tradycyjne, w tym także media społecznościowe, kontrolowane przez państwo grupy hakerskie, organizacje pozarządowe.

Wojna psychologiczna, będąca szczególnym rodzajem działalności ludzkiej, to wiele złożonych i wzajemnie powiązanych przedsięwzięć,

⁶ A. Żebrowski, *Walka informacyjna w asymetrycznym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego*, Kraków 2016, s. 399.

⁷ Operacje informacyjne w działaniach psychologicznych obejmują podkreślanie i wysoką ocenę własnego stylu życia, zastraszenie żołnierzy i ludności przeciwnika potęgą własnej maszyny wojskowej, podkopywanie zaufania strony przeciwnej do jej przywódców wojskowych i cywilnych, budzenie niezadowolenia i stanów psychozy, podburzanie do nieposłuszeństwa i dezercji, nakłanianie do poddania się, rozbudzenie nastrojów defetystycznych, kapitulanicznych itp.; zob. J.L., *Rosyjska koncepcja walki informacyjnej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 1999, nr 1, s. 86.

w których wykorzystuje się zróżnicowane sprzeczności, „m.in. natury: religijnej, narodowościowej, etnicznej, społecznej, kulturowej, ideologicznej, ponadto ma miejsce inspirowanie ruchów zbrojnych, zabójstw, chaosu, paniki, sabotażu, dywersji, eksponowanie zagrożeń itp.”⁸ Wojna psychologiczna wspierana przez operacje informacyjne jest ukierunkowana na osłabianie odporności moralno-politycznej społeczeństwa (przeciwnika i własnego), wprowadzanie chaosu i dezinformacji, podrywanie zaufania do polityki zagranicznej i wewnętrznej prowadzonej przez władze. Szczególny nacisk kładzie się na prowadzenie dywersji ideologicznej i politycznej, ukierunkowanej na określone państwo (jego ideologię), a także podmioty niepaństwowe (np. biznes), wspierając działalność zorganizowanych grup przestępczych o charakterze transnarodowym, organizacji terrorystycznych – zgodnie z założeniami prowadzonej polityki, w której realizacji wykorzystuje się zróżnicowane instrumenty. Ważnym obiektem oddziaływania informacyjnego są siły zbrojne, gdyż celem dywersji jest osłabienie gotowości bojowej stanów osobowych, podważanie jedności państwa i sił zbrojnych, naruszanie dyscypliny i porządku wojskowego.

Ten rodzaj aktywności informacyjnej jest obecny w naszym codziennym życiu; ma ona charakter totalny i zróżnicowane podłoże, jest bezwzględna, agresywna i ukierunkowana na osiągnięcie partykularnych interesów przez agresora. Agresorem w globalnej przestrzeni informacyjnej jest praktycznie każdy uczestnik wojny informacyjnej, realizujący swoje cele, każdy w zakresie swoich interesów narodowych i pozanarodowych. Istotne jest to, że żadna ze stron nie ukrywa swoich intencji przede wszystkim politycznych, ekonomiczno-gospodarczych, a także wojskowych w przypadku państw. Natomiast podmioty naruszające obowiązujące prawo międzynarodowe i wewnętrzne państwa (państw) zainteresowane są przede wszystkim korzyściami politycznymi i finansowymi. Ten rodzaj działalności niekiedy wzajemnie się przenika i jest ukrywany przed otoczeniem.

Dla wojny informacyjnej nie ma żadnych granic: geograficznych, politycznych, ideologicznych, kulturowych, administracyjnych, bowiem elektrony nie potrzebują paszportów. Jediną barierą jest aktualny poziom wiedzy człowieka. Na szczególną uwagę zasługuje jednak cyberprzestrzeń, która pozwala na skuteczne jej prowadzenie w technicznej przestrzeni informacyjnej, wykorzystując media elektroniczne. Konflikt Rosja – Ukraina pokazuje, że uczestnicy globalnej wojny informacji nie ukrywają swoich celów, instrumentów wykorzystywanych w operacjach informacyjnych, a ich jawność jest tylko dowodem na to, że aktywność

⁸ A. Żebrowski, *Globalna przestrzeń zagrożeń. Wybrane aspekty*, Kraków 2018, s. 395.

tego rodzaju zawsze jest obecna w życiu jednostki, grup społecznych, narodów, państw. Ten rodzaj jawności należy zaliczyć do propagandy, będącej spójnym i ciągłym wysiłkiem kreowania i formułowania wydarzeń mających na celu wpływanie na stosunek publiki (społeczeństwa) do przedsięwzięcia, pomysłu lub grupy⁹.

Wojna psychologiczna to walka o ludzkie dusze, jest ona prowadzona przede wszystkim w sferze duchowej i może przybierać następujące formy:

- 1) wojny kulturowej, zmierzającej do narzucenia przeciwnikowi własnych wzorców kulturowych i zwyczajów, zdecydowanie wypierających dotychczasowe oraz zacierających tożsamość narodową i więzi społeczne (etniczne, klanowe, rodzinne, jednostkowe) wśród ludności strony przeciwnej,
- 2) wojny religijnej, polegającej na narzucaniu społeczeństwu strony przeciwnej dogmatów religijnych głoszonych przez stronę ekspansywną, w tym norm, zwyczajów i obrzędów, która jest prowadzona z zastosowaniem wszelkich dostępnych środków, przy jednoczesnym bezwzględnym zwalczaniu innych form i przejawów kultu religijnego,
- 3) konfrontacji etycznej, która zmierza do narzucania grupom społecznym i środowiskowym przeciwnika, a docelowo całości jego społeczeństwa, obcych mu zasad i wzorców degradujących obowiązujące wartości moralne, wprowadzających zamęt, niestabilność nastrojów i nieprzewidywalność zachowań; konfrontacji tej towarzyszy zwykle rozwój patologii społecznych w postaci upowszechniania narkomanii, alkoholizmu, pornografii, przemocy oraz innych tego typu zjawisk¹⁰.

Dotychczasowe konflikty w sferach militarnej i pozamilitarnej wskazują, że stan psychiki i świadomość społeczeństwa oraz żołnierzy nigdy nie był i nie jest obojętny dla sprawujących władzę, przywódców partii politycznych, opozycji parlamentarnej i pozaparlamentarnej, dowódców wojskowych, środowisk opiniotwórczych, w tym także dla przeciwnika. Działania psychologiczne w globalnej wojnie informacyjnej traktuje się jako atak psychologiczny, który zawsze jest ukierunkowany na człowieka. To klasyczne zakłócanie informacyjne percepcji obiektu (obiektów) ataku, w którym następuje wywieranie wpływu na osobę lub grupę w taki sposób, by nieświadomie i z własnej woli realizowała cele manipulatora (np. osobiste, polityczne). Manipulować można treścią i sposobem przekazywania informacji. W tym procesie ma miejsce kłamstwo, zniekształcenie, oszustwo, nękanie, reklama, a także

⁹ A.J. Wichura, *Propaganda – narzędzie zniewolenia czy fundament wolności?*, Człowiek.info, <https://czlowiek.info> (7.10.2022).

¹⁰ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003, s. 12–13.

stosowana jest cenzura. Podmioty prowadzące tego rodzaju działania stosują wszelkie dostępne środki psychologiczne, socjologiczne i techniczne.

Obiektem manipulacji stają się zmarginalizowane lub wykluczane w państwie (państwach) przeciwnika grupy społeczne czy organizacje, których odmienna tożsamość narodowa lub kulturowa może stanowić kanwę dla budowanego oporu, buntu i w rezultacie końcowym sprzeciwu¹¹. Organizatorzy wojny informacyjnej w ramach prowadzonych operacji informacyjnych, uwzględniając posiadane siły i środki, mogą reformatowywać i manipulować świadomością społeczną, wytwarzać i zarządzać chaosem i strachem, destabilizować elity, ugrupowania polityczne i ruchy społeczne, w następstwie czego pogłębiają się istniejące podziały, co może inicjować i eskalować konflikty wewnętrzne o zróżnicowanym podłożu na terytorium państwa (państw) przeciwnika.

Współczesne koncepcje prowadzenia wojny informacyjnej wspierającej wojny psychologiczne umożliwiają wskazanie czterech kluczowych etapów pozwalających na ich realizację w ramach średnio- i długoterminowych etapów dezinformacyjnych:

- 1) etap demoralizacji (15–20 lat), obejmujący rozbitcie jedności i pogłębianie podziałów społecznych. Dyskredytacja administracji państwowej, wymiaru sprawiedliwości, sił zbrojnych, systemu edukacji, dominującej religii, co ma ułatwić przejście kontroli i manipulowanie grupami społecznymi;
- 2) etap destabilizacji (2–5 lat), obejmujący radykalizację stosunków w obszarach gospodarki i bezpieczeństwa publicznego oraz inspirowanie niezadowolenia, inicjowanie i eskalowanie konfliktu wewnętrznego;
- 3) etap kreowania i zarządzania kryzysem (2–6 miesięcy), obejmujący gwałtowne załamanie gospodarcze. Stosowane akty terroru, pogłębiając dezorientację społeczeństwa, mogą skutkować zaostrzeniem konfliktu wewnętrznego (masowe demonstracje, wojna domowa, zamach stanu), który może stanowić pretekst dla obcej interwencji podjętej celem przywrócenia porządku konstytucyjnego, a w istocie przejęcia władzy;
- 4) etap normalizacji (stabilizacji) sytuacji bezpieczeństwa po wygaszeniu kryzysu, następstw zamachu stanu lub obcej interwencji zbrojnej. Wprowadzony nowy ład wymaga dostosowania i podporządkowania wszystkich dziedzin życia społecznego, politycznego, ekonomicznego i gospodarczego¹².

¹¹ M. Depczyński, L. Elak, *Rosyjska sztuka operacyjna w zarysie*, Warszawa 2022, s. 376.

¹² T.D., Schuman, *Love letter to America*, Los Angeles 1984 [za:] M. Depczyński, L. Elak, *op.cit.*, s. 377.

Przykład współczesnej wojny informacyjnej

Europejska przestrzeń bezpieczeństwa trzeciej dekady XXI wieku zdominowana jest przez konflikt zbrojny Rosja – Ukraina. Jest on wspierany przez operacje informacyjne prowadzone w ramach globalnej wojny informacyjnej. Mając na uwadze międzynarodowy układ sił, to dwaj gracze obecnych stosunków międzynarodowych są uwikłani w wielopłaszczyznowy konflikt międzycywilizacyjny. Trwa starcie cywilizacji zachodniej pod przywództwem USA i rosyjskiej pod przywództwem Rosji. Każda ze stron ma zarówno zwolenników, jak i przeciwników. Ukraina w tym konflikcie jest narzędziem wspomnianych mocarstw, które realizując swoje partykularne cele strategiczne, prowadzą agresywne operacje informacyjne zarówno te na niejawnym froncie, jak i z otwartą przyłbicą. Stany Zjednoczone dążą do utrzymania pozycji jednobiegunowego hegemona sprawującego kontrolę nad globalną przestrzenią bezpieczeństwa, w tym przejęcia kontroli nad światowymi zasobami strategicznymi, jak surowce energetyczne (ropa, gaz, bezpieczna woda pitna, sztuczna inteligencja, technologie podwójnego zastosowania). USA w procesie realizacji długofalowej strategii angażują państwa zależne, np. członkowskie NATO; jest ona prowadzona zarówno w materialnej, jak i psychicznej przestrzeni. Narzucają nie tylko charakter i sposób prowadzonej polityki, ale i wzorce kulturowe. W działania te wpisują się operacje informacyjne. Druga strona broni swoich wartości, dąży do współuczestniczenia w kształtowaniu globalnej przestrzeni bezpieczeństwa (kierunek polityki przed lutym 2022 roku), jednak jako strona ofensywna trwającego konfliktu zbrojnego jest negatywnie postrzegana. Należy jednak mieć na uwadze wrogość podsycaną przez antyrosyjskość, co jest widoczne w wprowadzonej polityce, gdzie propaganda, dezinformacja, chęć zniszczenia jest priorytetem. Operacje informacyjne są prowadzone przez strony konfliktu zbrojnego Rosja – Ukraina, które obok zdobywania informacji uprawiają na szeroką skalę zakłócanie informacyjne zarówno w osobowej, jak i technicznej przestrzeni informacyjnej, które ukierunkowane jest przede wszystkim na ludność własną (Ukraina), przeciwnika (Rosja), a także społeczność międzynarodową. Działania te prowadzone są w sposób pospolity, prosty, nieprzemysłany w stronę powszechnego odbiorcy, przy zastosowaniu wszelkiej blokady na informacje, szczególnie dotyczące strat strony ukraińskiej, zarazem przy eksponowaniu strat przeciwnika. Temu przekazowi towarzyszą szumy i luki informacyjne, co niezmiernie utrudnia ocenę zachodzących tam wydarzeń. W tym konflikcie widoczne jest zaangażowanie służb specjalnych stron konfliktu (Ukraina: Wywiad Wojskowy – HUR, kontrwywiad Służba Bezpieczeń-

stwa Ukrainy – SBU; Rosja: Służba Wywiadu Zagranicznego – SWZ FR, Główny Zarząd Wywiadowczy Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych FR – GRU, Federalna Służba Bezpieczeństwa FR – FSB); zaangażowane są także siły operacji specjalnych. Wykonują one operacje informacyjne na głębokim zapleczu przeciwnika, w ugrupowaniu wojsk, realizują zadania charakteru kontrwywiadowczego na styczności z przeciwnikiem i wśród ludności cywilnej własnej i przeciwnika.

Należy zaznaczyć, że konflikt zbrojny Rosja – Ukraina zabezpieczony jest pod względem informacyjnym przez państwa trzecie. Strona ukraińska wspierana jest przez służby specjalne USA (wywiad elektroniczny, rozpoznanie elektroniczne, rozpoznanie osobowe), najczęściej z pozycji państw członkowskich NATO, nie naruszając przestrzeni powietrznej Ukrainy i Rosji. Wsparcie wywiadowcze realizują także państwa stanowiące wschodnią flankę Sojuszu. Na poziomie struktur wojskowych NATO istnieją analityczne komórki wywiadu i kontrwywiadu zasilane w informacje narodowych służb specjalnych państw członkowskich tej organizacji. Z kolei strona rosyjska wspierana jest pod względem informacyjnym m.in. przez KGB Białorusi. Można przyjąć, że inne państwa popierające Rosję dostarczają niezbędnych informacji o charakterze wywiadowczym. Jest również oczywiste, że strony prowadzą ofensywne operacje informacyjne przede wszystkim na europejskim teatrze działań wojennych, związane z rozpoznaniem państw członkowskich NATO, Unii Europejskiej zaangażowanych we wsparcie Ukrainy, nie lekceważąc innych kierunków zainteresowania operacyjnego.

W trakcie trwającego konfliktu strony prowadzą ofensywne działania psychologiczne, w których wspomniana propaganda nie szara czy czarna, ale biała dominuje we wzajemnych przekazach, a uczestnicy nie ukrywają swojej tożsamości, celów polityczno-wojskowych i idei. Manipulacja, dezinformacja, kłamstwo, podważanie zaufania, poniżanie, wykorzystywanie zaszłości historycznych, postawa roszczeniowa, ale także maskowanie – to agresja informacyjna ukierunkowana nie tylko na ludność stron zaangażowanych w konflikt, ale i społeczność międzynarodową. W tych przekazach dostrzega się puste hasła, niemające istotnych treści, sformułowania często powtarzane. Ciągła wojna informacyjna, która wpisuje się w trwający konflikt, oznacza zaangażowanie stron trzecich, które dążą do realizacji swoich partykularnych celów. Towarzyszy temu dyplomacja wielostronna, rzekomo ukierunkowana na przerwanie konfliktu, która faktycznie ma doprowadzić do zawarcia układów satysfakcjonującego innych graczy obecnych stosunków międzynarodowych. Warto mieć na uwadze to, że oddziaływanie na masową świadomość międzypaństwowej rywalizacji systemów cywilizacyjnych

w przestrzeni informacyjnej, wykorzystujące szczególne sposoby kontroli nad zasobami informacyjnymi i używanie ich w charakterze broni informacyjnej¹³, to codzienność współczesnego świata.

Zakończenie

Cele wojny informacyjnej realizowane w ramach operacji dezinformacyjnych ukierunkowane są m.in. na izolowanie polityczne, gospodarcze, militarne, kulturowe, dostępu do nowoczesnych technologii itp. – państwa (państw) zainteresowania w globalnym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego oraz dyskredytacja władz, co najczęściej przekłada się na destabilizowanie bezpieczeństwa informacyjnego przeciwnika. Na przełomie XX i XXI wieku trwająca wojna informacyjna adaptuje dla swoich potrzeb techniki informacyjne i komunikacyjne, gdzie cyberprzestrzeń nadała jej szczególny wymiar i znaczenie w trwającym globalnym konflikcie pozamilitarnym, a także ogniskach konfliktów zbrojnych (wewnętrznych i między państwowych). Trwająca walka ideologiczna ma szczególne znaczenie w polityce wielu państw, które inicjują i wspierają tzw. kolorowe rewolucje (prowadzone jawnie i niejawnie). W aspekcie budowania i wykorzystywania posiadanych potencjałów przez zaangażowanych graczy globalnej przestrzeni bezpieczeństwa kolorowa rewolucja określana jest jako konglomerat działań prowadzonych celem wewnętrznej destabilizacji państwa i w rezultacie dokonania przewrotu politycznego. Zwycięstwo kolorowej rewolucji nie oznacza jedynie zmiany władzy, zwykle wiąże się z pogłębieniem podziałów społecznych (element niezgody) i nieufnością poprzedzającymi konflikt wewnętrzny¹⁴.

Mimo stosowania zróżnicowanych procedur, a także narzędzi dotychczasowe kolorowe rewolucje znacznie się różnią, co do warunków lokalnych, a także międzynarodowych, pozycji zaatakowanego państwa w tym środowisku i celów strategicznych strony ofensywnej. Kluczowi gracze globalnej przestrzeni bezpieczeństwa będą angażować posiadane siły i środki, a czynić to będą także państwa zależne i organizacje międzynarodowe (np. ONZ, NATO, Unię Europejską, Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Szanghajska Organizację Współpracy, WNP), które dostosowują swoje partykularne interesy do prowadzonych operacji informacyjnych. W tych operacjach szczególnego znaczenia nabierają:

¹³ J. Darczewska, *Anatomia rosyjskiej wojny informacyjnej*, Warszawa 2014, s. 12.

¹⁴ M. Depczyński, L. Elak, *op.cit.*, s. 378.

- 1) bezpieczeństwo operacji (działań prowadzonych m.in. przed rozpoznaniem przeciwnika),
- 2) działania psychologiczne,
- 3) walka elektroniczna,
- 4) współpraca z mediami,
- 5) współpraca cywilno-wojskowa,
- 6) psychologiczne niszczenie.

Powyższe elementy są obecne w trwającym globalnym konflikcie informacyjnym, w którym przeciwnik najczęściej nie ukrywa swoich celów tak politycznych, ekonomiczno-gospodarczych, jak i wojskowych. Operacje informacyjne dla ich organizatorów stanowią jakościowo nowe wyzwanie, ponieważ próba rozwiązania problemów implementacji technologii operacji informacyjnych wymaga wiedzy i klarownej projekcji zadań na wszystkich poziomach ich prowadzenia. Dlatego tak ważny jest dostęp do informacji, których źródłem jest zarówno przeciwnik, jak i otoczenie wewnętrzne państwa. Okazuje się, że wyniki prowadzonych operacji informacyjnych w decydujący sposób wpływają na rezultaty bezpośrednich zmagania na płaszczyznach: ideologicznej, dyplomatycznej, politycznej, ekonomiczno-gospodarczej, naukowej, kulturowej, społecznej, militarnej itp. Współczesne elity polityczne sięgają w prowadzonej wojnie informacyjnej po skuteczną technikę kontroli społeczeństw, w której kluczową rolę odgrywa propaganda.

Bibliografia

- Darczewska J., *Anatomia rosyjskiej wojny informacyjnej*, Warszawa 2014.
- Depczyński M., Elak L., *Rosyjska sztuka operacyjna w zarysie*, Warszawa 2022.
- Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003.
- Grenda B., *Środowisko bezpieczeństwa europejskiego w świetle zagrożeń militarnych ze strony Rosji*, Toruń 2019.
- J.L., *Rosyjska koncepcja walki informacyjnej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 1999, nr 1.
- Kruczkowski K., *Polskie wojsko robi duże zakupy w Korei*, Moto.pl, <https://moto.PL> (26.09.2022).
- Michalski Z.C., *Dostosowanie regulacji prawno-organizacyjnych w ochronie tajemnicy państwowej i wojskowej do standardów NATO*, „Zeszyt Problemy Towarzystwo Wiedzy Obronnej”, 1999, nr 3.
- Nye J.S., *Soft Power, The Means to Success in World Politics*, New York 2004.
- Schuman T.D., *Love letter to America*, Los Angeles 1984 [za:] M. Depczyński, L. Elak, *Rosyjska sztuka operacyjna w zarysie*, Warszawa 2022.
- Volkoff V., *Psychotechnika, dezinformacja – oręż wojny*, Komorów 1999.
- Wichura A.J., *Propaganda – narzędzie zniewolenia czy fundament wolności?*, Człowiek.info, <https://czlowiek.info> (7.10.2022).

Żebrowski A., *Globalna przestrzeń zagrożeń. Wybrane aspekty*, Kraków 2018.

Żebrowski A., *Walka informacyjna w asymetrycznym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego*, Kraków 2016.

Information warfare in the global space international security in the 21st century (selected aspects)

Abstract

The article points out the current information warfare in the international aspect. It is characterised how the global information space has changed after the outbreak of the armed conflict between Russia and Ukraine. Additionally, it is presented how propaganda, manipulation and disinformation affect international relations.

Keywords: information warfare, psychological warfare, asymmetry of the international security environment, security, threats